ESKİ KAHRAMANLAR - YALNIZ EFE

Ömer Seyfettin

Hazırlayan
Nazım Hikmet Polat

ÖTÜKEN

YAYIN NU: 1322
EDEBÎ ESERLER: 703

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
SERTİFİKA NUMARASI: 16267

ISBN: 978-605-155-709-0

www.otuken.com.tr | otuken@otuken.com.tr

1. Basım: 2018
2. BASIM

ÖTÜKEN NEŞRİYAT A.Ş.®
İstiklâl Cad. Ankara Han 65/3 • 34433 Beyoğlu-İstanbul
Tel: (0212) 251 03 50 • (0212) 293 88 71 - Faks: (0212) 251 00 12

Editör: Ayşegül Büşra Paksoy

Kapak Resmi: Enis Temizel

Kapak Tasarımı: Zafer Yılmaz

Dizgi-Tertip: Ötüken

Kapak Baskısı: Plusone Basım

Baskı: ALTIN KİTAPLAR YAYINEVİ
Göztepe mah. Kazım Karabekir cad. No: 32
Mahmutbey-Bağcılar/İSTANBUL
Tel: (0212) 446 38 88 Pbx • Faks: (0212) 446 38 90
Sertifika Numarası: 44011

İstanbul- 2020

Kitabın bütün yayın hakları Ötüken Neşriyat A.Ş.'ye aittir. Yayınevinden yazılı izin alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği akademik çalışmalar ve tanıtım faaliyetleri haricinde, kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz; hiçbir matbu ve dijital ortamda kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

Ömer Seyfettin (1884, Gönen-Balıkesir - 6 Mart 1920, İstanbul)

Babası Ömer Şevki Bey, binbaşılığa kadar yükselmiş alaylı bir asker; annesi Fatma Hanım ise İsfendiyaroğulları'ndan bir asker kızıdır. Mahalle Mektebi'nden sonra İstanbul'da Mekteb-i Osmaniye'ye kaydolundu, Eyüp Askerî Baytar Rüştiyesi'nin asker çocukları için açılan özel sınıfına alındı (1893-1896). Edirne Askeri İdadisi'nden 1900'de mezun edildi. İzmir'e atanmışken, İzmir'e gitmeden doğrudan taburunun gönderildiği Selanik'te ve Manastır'a bağlı bir sancak olan Pirlepe'de görevlendirildi. Buradaki görevinde gösterdiği başarılardan dolayı iki liyakat madalyası ile ödüllendirildi. İzmir'deki Aydın Vilâyeti Jandarma Alay Mektebi'nin kuruluşunda, "Kavâid-i Diniye" hocalığına atandı (1907).

1909 başlarında, merkezi Selanik'te bulunan 3. Ordu'da görevlendirildi. İki yıl süreyle Balkanlar'daki Velmefçe, Pirlepe, Osenova, Pirbeliçe, Serez, İştip, Babina, Demirhisar, Cumayıbâlâ, Razlık gibi sınır yerleşim yerlerinde çete takibiyle uğraştı. Aynı amaçla Makedonya sınırındaki Serez mutasarrıflığına bağlı Menlik kazası Razlık kasabası yakınlarındaki Yakorit köyünde bölük komutanlığı yaptı. 1909'da bir ara Köprülü'de Askerî Rüştiye Mektebi'nde üsteğmen rütbesiyle beden eğitimi öğretmenliği görevinde bulundu. Aynı yıl 31 Mart Vak'asında Hareket Ordusu subayı olarak İstanbul'a geldi (1909). İsyan bastırıldıktan sonra tekrar Selanik'teki görevine döndü. Askerlikten istifa ederek Selanik'e yerleşti (1911). Balkan Savaşı başlayınca yeniden askere alındı. 20 Ocak 1913'te Kanlıtepe'de Yunan ordusuna esir düştü. Atina yakınlarındaki Naflion kasabasında on ay kadar süren esirlik hayatı 28 Kasım 1913'te bitince, 17 Aralık 1913'te İstanbul'a döndü. 25 Şubat 1914'te "siyasetle iştigali" dolayısıyla ordudan ihraç edildi.

1915'te Harbiye Nezaretinin Çanakkale Cephesi'ne kültür ve sanat adamları için düzenlediği geziye katıldı.

Memurluk istememesine rağmen, sadece yazarlıkla geçinemediği için Darülmuallimînde (İstanbul Erkek Öğretmen Okulu) "Edebî Kıraat" ve Kabataş Sultanisinde (ölümüne kadar) "Edebiyat" öğretmenliği yaptı. Bu görevdeyken 1916'da, Dârülfünunda Ali Ekrem Bolayır başkanlığında kurulan "Tedkikat-ı Lisaniye Encümeni" üyeliğine seçildi (2 Ocak 1918). Bu encümenin ve encümen içinde Ömer Seyfettin'in önemli bir faaliyeti olduğu söylenemez.

1915 yılı sonlarında Calibe Hanım'la evlendi. Üç yıl süren bu evlilikten, Fahire Güner (Elgün) adını verdikleri bir kızları doğdu.

4 Mart 1920'de Haydarpaşa Tıp Fakültesi Hastanesi'ne kaldırıldı. 6 Mart 1920'de öldüğünde, yapılan otopsi ile hastalığının şeker olduğu anlaşıldı.

Cenazesi Kadıköy-Kuşdili Mahmutbaba Mezarlığı'na defnedildi. Buranın tramvay garajı haline getirilecek olmasından dolayı, kemikleri Zin-

cirlikuyu Asrî Mezarlık'a taşındı (1939). "Eski yazı" olduğu gerekçesiyle Mahmutbaba'daki kitabesinin üzeri örtülmüştü. Ali Canip'in gayretleriyle yeniden düzenlenen mezar taşına yeni harflerle "Merhum Ömer Seyfettin burada yatıyor" ibaresi hâkkedildi.

Sağlığında Yayımlanan Kitapları

Sağlığında, üçü başkalarıyla birlikte, şu on iki eseri yayımlanmıştır:

Tarih Ezelî Bir Tekerrürdür (İstanbul 1911), *Millî Jimnastik* (1911), *Yeni Lisan ve Bir İstimzac (*Ziya Gökalp ve Ali Canip Yöntem, M. Nermi ve Kâzım Nami Duru ile birlikte, Selanik-1911), *Vatan! Yalnız Vatan…* (Ziya Gökalp ve Ali Canip Yöntem'le birlikte, Selanik-1911), *Herkes İçin İçtimaiyat: Ticaret ve Nasip* (1914), *Yarınki Turan Devleti* (1914), *Mektep Çocuklarında Türklük Mefkûresi* (1914), *Millî Tecrübelerden Çıkarılmış Amelî Siyaset* (1914), *Turan Masalları: İhtiyarlıkta mı Gençlikte mi?* (1914), *Ashab-ı Kehfimiz* (1918), *Harem* (1918), *Efruz Bey* (1919).

Yukarıdakilerin dışında, "Hikâye Külliyatı" serisinden iki hikâyesi, Mehmet Rauf ve Selahattin Enis Atabeyoğlu'nun hikâyeleriyle birlikte kitapçık halinde basılmıştır. Künyeleri şöyledir:

Ömer Seyfettin–Mehmet Rauf: *Uçurumun Kenarında-Fedai;* Hikâye Külliyatı, sayı: 8, Matbaa-i Orhaniye, İstanbul, [1919?], s. 3-6.

Ömer Seyfettin–Selahattin Enis [Atabeyoğlu]: *Aşk ve Ayak Parmakları–Bataklık Çiçeği*; Hikâye Külliyatı, Sayı: 14, [İstanbul, tarihsiz], s. 3-6.

"Büyük bir destanın dibacesi" (başlangıcı) olması niyetiyle *Türk Dünyası* gazetesinde yayımlanan "Köroğlu Kimdi?" adlı uzun şiirinin baş tarafından 13 beyitlik bir bölüm, Reşat Nuri'nin "Deniz Banyosu" hikâyesiyle birlikte, kitapçık olarak basılıp meccanen dağıtılmıştır. Künyesi şöyledir:

Reşat Nuri [Güntekin], Ömer Seyfettin: *Deniz Banyosu – Köroğlu Kimdi?* [s.7-8], *Türk Dünyası* gazetesinin hediyesi, 23 Temmuz 1919, 10 s.

Bu üç kitapçık da dâhil edilirse sağlığında, irili ufaklı toplam 15 eseri yayımlanmış demektir.

Hikâyelerini ilk toplayan, Ali Canip Yöntem, üç cilt halinde yayımlayan İkbal Kütüphanesi'dir (1926-1927). Sonraki yıllarda "bütün eserleri" giderek zenginleştirilen ciltler halinde yayımlanmıştır.

Nâzım H. Polat: 1955 yılında Bahçecik-Oltu'da doğdu. İlkokulu Bahçecik köyünde (1968), ortaokulu Oltu'da (1971), öğretmen okulunu Tokat ve Bolu'da okudu (1975). Yüksek tahsilini Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde tamamladı (1979).

Atatürk Üniversitesi (Erzurum) ve Yüzüncü Yıl Üniversitesi'nde (Van) araştırma görevlisi olarak çalıştı (1981-1985). Aralık 1984'te "Doktor" unvanını aldı. Cumhuriyet Üniversitesi'nde (Sivas) Yardımcı Doçent (1985), Doçent (1993) ve Profesör (1999) oldu. Sonra Niğde Üniversitesi'ne geçti (2001). Doğu Akdeniz Üniversitesi'nde (KKTC) Misafir Profesör olarak çalıştı (2004-2007). Niğde Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dekanlığı yaptı (2012-2016). Hâlen Gazi Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde Yeni Türk Edebiyatı Profesörüdür (2009-)

Yenileşme Devri Türk Edebiyatı Anabilim Dalı öğretim üyesi olarak, Tanzimat sonrası kültür hayatımızın süreli yayınlarda saklı bulunduğu inancıyla, çalışmalarını bu alanda yoğunlaştırdı. 20 yıldan beri *"Türklük Bilimi Araştırmaları"* adlı uluslararası hakemli bilimsel bir dergi çıkarmaktadır.

Yayımlanmış kitapları:

1. *Şahabettin Süleyman,* Kültür ve Turizm Bak. Yay., Ankara 1987.
2. *Müdafaa-i Milliye Cemiyeti,* Kültür Bak. Yay., Ankara 1991.
3. *Külliyâtına Girmemiş Yazılarıyla Ömer Seyfettin,* Arma Yay., İstanbul 1988.
4. *Türk Çiçek ve Ziraat Kültürü Üzerine -Cevat Rüştü'den Bir Güldeste,* Kitabevi Yay., İstanbul 2001.
5. *Bir Jöntürk'ün Serüveni -Dr. Şerafettin Mağmumi'nin Hayatı ve Eserleri-,* Büke Yay., İstanbul 2002.

6- *Rübâb Mecmuası ve II. Meşrutiyet Dönemi Türk Kültür, Edebiyat Hayatı,* Akçağ Yay., Ankara 2005.

7. *Eski ile Yeni Arasında Mütevellizade Ömer İhya,* Niğde Üni. Yay., Niğde 2005.
8. *Bir Osmanlı Doktorunun Seyahat Anıları -Avrupa Seyahat Hâtıraları* -Dr. Şerafettin Mağmumî, (Harid Fedai ile), Boyut Yay., İstanbul 2008.
9. *Taşrada Bir Meş'ale Şeref Gürbüz,* Bizim Büro Bas., Ankara 2009.
10. *Anadolu ve Suriye'de Seyahat Hâtıraları* -Doktor Şerafettin Mağmumî, Cedit Neşriyat, Ankara 2010.
11. *Ömer Seyfettin - Bütün Hikâyeleri,* Yapı Kredi Yay., İstanbul 2011.
12. *Bir Jöntürk'ün Şiir Dünyası -Tarsusîzade Münif ve Şiirleri -I,* (Ramis Karabulut ile), Ankara 2011.
13. *II. Meşrutiyet Dönemi Türk Edebiyatı,* (H. Argunşah ile), AÖF Yay., Eskişehir 2012.

14. *Yenileşme Devri Türk Edebiyatından Çizgiler*, Kurgan Yayınevi Ankara 2012.

15. *Tanzimat Sonrası Türk Kültür Hayatından Yansımalar*, Kurgan Yay., Ankara 2012.

16. *Üç Güzeller Masalı*, Kurgan Yay., Ankara 2013.

17. *Kitapname*, Kurgan Yay., Ankara 2013.

18. *Yöntem Bilgisi Açısından Osmanlı Dönemi Edebiyat Tarihleri*, (D. Apaydın, T. Haykır, N. Borsokeyeva, S. Gültekin, Ö. Özbek, S. Yılmaz, Y. Zhiyenbayev ile), Kurgan Yay., Ankara 2013.

19. *Birlik Sivas Türk Ocağı Mecmuası*, (A. Bozdoğan, Y. Ayata ve T. Haykır ile), Sivas Türkocağı Yay., Sivas 2014.

20. *Şair Ömer Seyfettin -Bütün Şiirleriyle*, Türk Dil Kurumu Yay., Ankara 2014.

21. *Türk Çiçek Kültürü Üzerine -Cevat Rüştü'den Bir Güldeste*, Ötüken Yay., İstanbul 2015.

22. *Udmî Efendi ve Şükûfename'si*, Adana Büyükşehir Belediyesi Yay., Ankara, 2015.

23. *Türklerde Ziraat Kültürü -Cevat Rüştü*, Ötüken Yay., İstanbul 2016.

24. *Ömer Seyfettin - Bütün Nesirleri (Fıkralar, Makaleler, Mektuplar ve Çeviriler)*, Türk Dil Kurumu Yay., Ankara 2016

İÇİNDEKİLER

Sunuş

Ötüken'in Ömer Seyfettin Külliyatı 11

İnceleme
Hikâyeler VI. Cilt

Eski Kahramanlar - Yalnız Efe Hakkında 15

Eski Kahramanlar

Ferman 65
Kütük 80
Vire 92
Teselli 106
Başını Vermeyen Şehit 115
"Kızılelma" Neresi? 128
Büyücü 138
Teke Tek 148
Topuz 157
Diyet 165
Pembe İncili Kaftan 178

Yalnız Efe Metinleri

Yalnız Efe 195
Yalnız Efe 202

Balkan Savaşları Çerçevesinde

Bomba 243
Beyaz Lâle 265
Nakarat 301
Tuhaf Bir Zulüm 322

Çanakkale Cephesini Ziyaretin İlhamıyla

Çanakkale'den Sonra... 335
Kaç Yerinden? 343
Müjde 354
Bir Çocuk Aleko 359

Sunuş

Ötüken'in Ömer Seyfettin Külliyatı

Ötüken'in Ömer Seyfettin Külliyatı, yazarın sağlığında yayımladığı kitaplar esas alınarak aynı çerçevedeki diğer metinler ilgili eserlere eklenerek meydana getirilmiştir. Fakat söz konusu metinlerin tematik olarak bir araya getirilişi, kronolojik biçimde sıralanışı kadar net olamaz. Meselâ mizahî hikâyeleri bir araya getirdiğimizde Efruz Bey tipi etrafındakileri bunlar içinde görebiliriz. Bununla birlikte aynı metinler bir de toplumsal ahlâk bozulmasını hicveden hikâyeler çerçevesinde ele alınabilir. Bir konu veya tema değil üslûp biçimi olduğu için "mizah" hesaba katılmayabilir. Fakat bir hikâyede bir temel mesele bulunmakla birlikte belki onun kadar önemle vurgulanan başka meseleler de işlenebilir. Ayrıca birbirine yakın tema ve konulardan söz edilebilir. Mesela *Harem* romanı, esas itibarıyla aşk-aile-ev hayatı üzerine kuruludur. Ancak bu eserde, Tanzimat sonrası Türk toplum hayatının belli başlı meselelerinden biri olarak Doğu-Batı karşıtlığı konusu da öne çıkarılmaktadır. Yani tematik sıralama daima görecelidir. Onun için okuyucunun bu cilde alınmasını beklediği metinlerden bazıları buraya alınmamış olabilir. Nitekim bugüne kadar Ömer Seyfettin hikâyelerini tematik düzende yayımlayanların hiçbiri, diğeriyle aynı metinleri bir ciltte toplamış değildir.

Metinlerin daha geniş bir okuyucu kitlesine ulaşabilmesi maksadıyla günümüz Türkçesinden uzak düşmüş kelime ve iba-

relere karşılık verirken özel bir yöntem izlendi. Orijinal metin üç ayrı seviyede, üç ayrı kimseye okutulup neleri anlamadıkları görülmek istendi. Bir Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü araştırma görevlisinin işaretlediklerine günümüz Türkçesinden karşılıklar gösterildikten sonra ortaya çıkan metin aynı bölüm lisans mezunu bir gence okutuldu. Onun gerekli saydıklarına da karşılıklar ilave edilip Türkçe bölümü 2. sınıftaki bir öğrenciye yeni metinde anlamadığı veya zorlandığı yerleri işaretlemesi istendi. Metnin son şekli için endişelerimiz şunlardır:

a. Kelime ve ibare karşılıkları yerinde ve yeterli mi?

b. Bunlar, iyi bir Türkçe zevkiyle verilebildi mi?

c. Açıklamalar metni daha anlaşılır, nüfuz edilir kılıyor mu?

Hazırlayan olarak bu hassasiyetlerimize ne kadar uygun davrandığımız, okuyucunun verebileceği bir karardır.

Yapılan işlemde ölçüler şöyle ifade edilebilir:

1. Kelime olarak tam karşılığını bulamadığımız durumlarda o kelime dipnotla açıklanmıştır (Apukurya, temennâ gibi).

2. Karşılığı verildiği hâlde dipnotta açıklama ihtiyacı doğuran kelimeler de vardır: (fiske [azıcık]). Dipnotta "Fiske: Azlık ifade edecek şekilde, iki parmak ucuyla tutulabilen miktar." açıklaması yapılmıştır.

3. Bazen bir kelimeye (payitahta [başkente]), bazen bir ibareye (Mücessem bir kimya muammasına [somutlaşmış kimya bilmecesine]) karşılıklar verilmiştir. Esas aldığımız şey, ifade bütünlüğüdür.

4. Aynı kelimeye farklı yerlerde farklı karşılıklar verildiği görülecektir. Çünkü ilgili bağlam, öncekinden farklı biçimde olabilir.

5. Karşılıkların en kısa biçimde verilmesine de dikkat edilmiştir: (mütemadiyen [sürekli olarak] yerine [sürekli].

6. Bazı kelimeler sözlük anlamının dışında, kastedilene en uygun biçimde karşılanmaya çalışılmıştır. Örnek: Sözlük, "Mütekâsif"e yoğun, "mehip"e ise "korkutacak kadar iri, korkunç" anlamlarını verir. Fakat *"...elektrik küreleri zulmette [karanlıkta] nurdan cesim [iri] inciler, mütekâsif ve mehîp gözyaşları gibi parlıyordu."*

cümlesinde bu kelimeler, *[sıklaşan ve gürleşen]* sıfatlarıyla karşılanmıştır. "ve" bağlacının sözlükteki anlamları arasında "fakat"ı göremeyiz. Ama aşağıdaki cümlede bu kullanıma uygundur: *"… hayatın hemen her şey olan tabiî ve gayr-i zarurî [doğal fakat zorunlu olmayan], gayr-i tabiî ve gayr-i zarurî [doğal olmayan ve zorunlu olmayan] ihtiyaçlarına hiç ehemmiyet vermiyordu."*

7. Yazarın sağlığında bir kereden fazla yayımlanmış metinlerin son şekli esas alınmıştır.

8. Daha önce Ömer Seyfettin hikâyelerini kronolojik sıralamayla yayımlarken gazetelerin dijital nüshalarının olmaması ve fotokopi çektirilememesi dolayısıyla fotoğraf makinasıyla metin alınmak zorunda kalınmış, bu teknolojiyle okunaksız görüntüler zaman zaman önceki külliyat yayımlarına müracaatı mecbur kılmıştı. Pek çok kütüphanemizin artık dijital ortama geçmesi, söz konusu ihtiyacı oldukça azaltmıştır. Bu sonucun yanlış okumaları da artık en aza indirmiş olduğu kanaatindeyiz.

9. Ötüken neşrinin albenisini artırmak ve orijinale en yakın olmak amacıyla ilk yayımındaki kitap kapakları ve bazı metinlerdeki resim ve çizimlerin de verilmesi uygun görülmüştür.

10. Bir metni güncelleştirmek için şahıs isimlerini notlamanın mutlak bir ölçüsü olamaz. Burada, lise tahsilinden geçmiş birinin hafızasında bulunabilecek isimler (Abdülhamit Han, Namık Kemal, Mithat Paşa, Refik Halit gibi) yaygın olarak kabul edilip diğerleri (Refi Cevat, Pehlivan Kadri, İsmail Müştak gibi) hakkında bir-iki cümlelik bilgi verilmeye çalışılmıştır.

Ömer Seyfettin çok cepheli bir edip olmakla birlikte önce hikâyecidir. Bu itibarla külliyat, hikâye dizisiyle başlatılmıştır. Anlatma esasına bağlı hem telif hem tercüme metinler, hikâye olarak değerlendirilmiştir. Tercüme hikâyeler, onun yazarlıktaki kudretini değil ama tercümedeki tercihlerini göstermektedir.

Bu ciltte tamamı telif 21 hikâye yer almaktadır.

Ömer Seyfettin çok cepheli bir edip olmakla birlikte önce hikâyecidir. Bu itibarla külliyat, hikâye dizisiyle başlatılmıştır. Anlatma esasına bağlı hem telif hem tercüme metinler, hikâye

olarak değerlendirilmiştir. Tercüme hikâyeler, onun yazarlıktaki kudretini değil ama tercümedeki tercihlerini göstermektedir. Ancak elinizdeki ciltte tercüme bir metin yoktur.

Ömer Seyfettin hakkındaki en yanlış kanaat, onu yalnızca bir çocuk edebiyatı yazarı olarak kabul etmektir. Onun And, Kaşağı, Diyet, Forsa, Pembe İncili Kaftan, Başını Vermeyen Şehit gibi bazı hikâyelerinden, çocuk eğitiminde faydalanılabilir. Nitekim yıllardır bu metinleri ortaokul ve lise kitaplarında görebiliyoruz. Çünkü çocukluk ve ilk gençlik çağındakiler için ahde vefa, doğruluk, dürüstlük gibi duyguları; karakter sağlamlığı, tokgözlülük ve kişisel benlikten önce millî benlik gibi duyguları en güzel, en estetik kılıkta sunabilen eserler arasında bunlar ön sıralardadır. Fakat bunlar çocuk ruhu ve gelişimi düşünülerek yani çocuk edebiyatı örneği olmak için yazılmış metinler değildir. Mesela And'ın son paragrafı, çocuklar için yapılan yayınlardan çıkarılmıştır. Çünkü oradaki cümlelerin ferdî hayattan millet hayatına geçişi temsil ettiğini çocuğun anlamlandırması beklenemez. Ayrıca onun hikâyeleri arasında çocuklara okutulmaması gereken metinler de vardır (Meselâ "Devletin Menfaati Uğruna").

Ömer Seyfettin, kendisinden önceki hikâyecileri gölgede bırakacak derecede güzel ve sağlam yapılı hikâyeler kaleme almış bir yazarımızdır. Dünya edebiyatı içinde Türk hikâyeciliğini temsil edebilecek isimler arasında onu en başa yazabiliriz. Bundan dolayı Ötüken'in Ömer Seyfettin'i yeniden okurumuzun gündemine taşıma teşebbüsü, gönülden alkışlanmalıdır.

İNCELEME

Hikâyeler VI. Cilt

Eski Kahramanlar - Yalnız Efe Hakkında

Bu ciltte yer alan hikâyeleri şu dört grup hâlinde düşünmek mümkündür:

1. Eski Kahramanlar serisi ve aynı çerçeveye girebilecek olanlar,
2. Yalnız Efe metinleri,
3. Balkan coğrafyasında çete takibinden doğanlar,
4. Çanakkale Savaşı sırasında cepheye yapılan gezinin gözlem ve intibalarıyla yazılanlar.

Bu ciltteki 21 hikâyenin 10 tanesi "Eski Kahramanlar", 1 tanesi ise "Yeni Kahramanlar" üst başlığıyla yayımlanmıştır. Üst başlık kullanılmamasına rağmen bir hikâye "Eski Kahramanlar" iki hikâye ise "Yeni Kahramanlar" çerçevesine uygundur. Dört hikâye, yazarın Balkanlardaki çete takibi ve savaş hatıralarından izler taşır. Diğerlerinden üçü Çanakkale cephesi gezisinin ilhamıdır. Hepsi hamasî duygulara hitap eden bu tür metinler, I. Dünya Savaşı ortamında, "Harp Edebiyatı" olarak değerlendirilmiştir.

Ömer Seyfettin, "Tatlısu Frenkleri" adıyla düşündüğü romanının bir bölümünü *Ashab-ı Kehfimiz* (1918) olarak yayımlamıştı. *Efruz Bey* adını verdiği diğer bir romanının beş

bölümden oluşacağını kaydetmiş ama onun da yalnızca ilk bölümü olan "Hürriyete Layık Bir Kahraman" kısmını, *Efruz Bey* (1919) olarak kitaplaştırmıştı. Yani kitaplaşan *Efruz Bey*, yazarın planladığı şekilde olamamış, bir kısmı tasavvur olarak kalmıştı. Onun sağlığında kitaplaşamayan, tamamen tasavvur hâlinde kalan romanları da vardır. *Eski Kahramanlar* ve *Yalnız Efe* de işte bunlardandır.

1 Ağustos 1918 tarihli *Yeni Mecmua*'da (55. sayı, arka kapak a yüzü), dergi adına oluşturulan yayın serisinde, Ömer Seyfettin'in *Eski Kahramanlar* adlı eserinin basılmakta olduğu bildirilmektedir. İlan 62. sayıya (26 Eylül 1918) kadar devam eder. Fakat kitabın basımı yapılamamıştır.

یکی مجموعه‌نك نشریاتی

(یکی مجموعه) علمه وادبیاته اولان خدمتنی توسیع متصدیله کتاب شکلنده‌ده نشریاته باشلادی . فرنك لسانلرینی بیلمه‌ین قاره وقادنلریمزك جدی وصنعتکارانه اثرلره کتابلره نه‌قدر محتاج اولدقلرینی دوشونه‌رك کاغد قیتلیغنی ومطبعه کوجلکنی به‌کمکه جالیشه‌رق بر بر آرقه‌سنه مطبوعات ساحه‌سنه قیمتدار کتابلر جیقاره‌مقده دوام ایده‌جکدر . بومقصدی تأمین ایچون جدی بر پروغرام داخلنده منتظماً جالیشمغه عزم ایتدك . نشر ایدیلش وایدیله‌جك اولان بو کتابلردن بر قسمنك اسملرینی ومحرولرینی بیلدیریورز :

یکی حیات	ضیا کوك آلپ	(طبع ایدلشدر)
تورکلشمك ، اسلاملاشمق ، معاصرلاشمق	»	(طبع ایدلشدر)
ممکت حکایه‌لری	رفیق خالد	(طبع ایدلکده‌در)
آسکی قهرمانلر	عمر سیف‌الدین	(طبع ایدلکده‌در)
ژان ژاق روسو وفلسفه‌سی » » هوفدینغ » دن	مترجمی نجم‌الدین صادق	(طبع ایدلکده‌در)
قیزیل آلما (تکرار طبعی)	ضیا کوك آلپ	(طبع ایدلکده‌در)

دیکرلرینك اسملری یقنده بیلدیریلیکدر .

Şekil 1 Eski Kahramanlar kitabının basılacağına dair ilan

"**Eski Kahramanlar**" üst başlığıyla yayımlanan 10 hikâyesi (Ferman, Kütük, Vire, Teselli, Başını Vermeyen Şehit, Kızılelma Neresi?, Büyücü, Teke Tek, Topuz, Diyet) ve bu ta-

nımlamayı taşımasa da aynı çerçevede düşünülmesi gereken 1 hikâyenin (Pembe İncili Kaftan) dergideki çıkış tarihleri daha önceye ait olduğuna göre[1] bunların tamamının söz konusu kitaba alınması düşünülmüş olmalıdır.

1917 yılı ortalarında Harbiye Nazırı Enver Paşa'nın isteği ile başlatılan vatanî ve millî duyguları besleyecek edebî metinler yazılıp yayımlanmasını teşvik edecek tedbirlere başvurulduğu bilinmektedir. Ziya Gökalp'ın öncülüğünde çıkan *Yeni Mecmua*'nın (ilk sayı: 11 Temmuz 1333/1917) da bu isteğe cevap veren dergilerden olduğu kabul edilmektedir. *Yeni Mecmua*'nın yazarları arasında bulunan, 1911'den beri pek çok hikâyesiyle millî bir uyanış yaratmak isteyen Ömer Seyfettin'in bu dergideki "Eski Kahramanlar" üst başlığıyla 10 hikâyesi ve "Pembe İncili Kaftan", aynı yöndeki gayretler arasında sayılır.

Derhâl hatırlatmalıyız ki Harbiye Nezaretinin çağrısı olmasa da Ömer Seyfettin aynı hikâyeleri yazardı. Çünkü onun hikâyeciliğindeki ana damarlardan biri hamasî (kahramanlıkla ilgili) duygulardır. Nitekim Türklerdeki millî şuur eksikliğini İrtica Haberi (1911), Piç (1913), Hürriyet Bayrakları (1913), Küçük Hikâye - Tatlı Su Frenkleri (1914), Mehdi (1914), Gayet Büyük Bir Adam (1914), Şimeler (1914), Primo Türk Çocuğu (1911, 1914), Boykotaj Düşmanı (1914) gibi, millî şuurla hareketi *Turan Masalları - İhtiyarlıkta mı Gençlikte mi?* (1914) gibi hikâyelerinde göstermek istemiştir. 1917 öncesinde, milliyet duygusu odağında kaleme aldığı yazı sayısı ise daha fazladır.[2]

"Eski Kahramanlar" serisinin ilk hikâyesi "**Ferman**"dır. Türk ordusu seferdedir, Belgrad'ı oluşturan ilçelerden Semlin'e doğru ilerlemektedir. Şiddetli yağmurdan dolayı padişahın otağını getirenler yolu kaybetmişler, konak yerinde otağ

---

[1] Bu üst başlıkla yayımlanan son hikâye "Diyet", *Yeni Mecmua*'nın 10 Ocak 1334/ 1918 tarihli 27. sayısında çıkmıştır.

[2] Bk. Ömer Seyfettin, *Bütün Nesirleri (Fıkralar, Makaleler, Mektuplar ve Çeviriler)*, haz. Nâzım H. Polat, TDK Yay., Ankara 2016, s. 202-487.

Eski Kahramanlar

FERMAN

Sanki bir tufandı. Gök delinmiş gibi fasılasız [aralıksız] yağmurlar yağıyor ve bütün ordu Semlin'e doğru sel, çamur, sis ve bora içinde ilerliyordu. Belgrad - Şabaç yolu çökmüştü[1]. Karanlık ormanlara, sarp yokuşlara, uçurumlu dağlara alışkın olmayan nakliye develeri, yedekçileriyle beraber kaybolmuşlardı. Zâbitler [subaylar] bağırıyor, boru sesleri işitiliyor, atlar kişniyordu. Hatta padişahın otağı bile meydanda yoktu. Bu kısa yol, üç gündür bitip tükenemiyordu.

Konak yerine, yalnız sadrâzamın çadırı kurulabilmişti. Padişah gerdûnesinin [arabasının] penceresinden kendi otağını göremeyince, etrafındaki ıslanmış, allı yeşilli, sırmalı esvablarıyla gözleri kamaştıran iri ve çevik muhafızlarına:

- Daha durmayacak mıyız?

dedi.

- .....

Hiç kimse cevap vermedi. Herkes önüne bakıyor ve şakır şakır yağmur yağıyordu. İhtiyar padişah hastaydı. Fakat ayaklarındaki nakris[2] sızılarını duymuyor, Kurban Bayramı namazını Semlin'de kılmayı düşünüyordu. Artık eskisi

---

[1] Belgrad, Şabaç, Semlin: Kanunî Sultan Süleyman'ın Viyana seferindeki uğrak yerleri.

[2] Nakris: Protein fazlalığından kaynaklanan ve halk arasında damla veya gut diye anılan bir hastalık.

gibi ata binemiyor, hatta vezirleriyle istişare [görüş alışverişi] için bile gerdûnesinden çıkamıyordu.

Konak yerinde otağ-ı hümayunu görmeyen bütün ordu, âsumânî bir gazap karşısında donakalmış; günahkâr bir cemaat gibi birdenbire sustu. Sesler, borular, uğultular, hatta atların kişnemesi bile kesildi. Yalnız yerlere ve çalılara düşen yağmur damlalarının şıkırtısı duyuluyordu. Sadrazam ne yapmıştı? Tâ İstanbul'dan beri padişahtan bir konak ileri gidiyor, yolları düzeltiyor, otağ-ı hümâyunu kurduruyordu. Bu onun vazifesiydi.

Fakat hangi otağ-ı hümâyun?..

Yağmurun loş gölgeleri içinde, koca kavuğu ve uzun boyuyla Sokullu'nun, elleri önünde bağlı, gözleri yerde, yavaş yavaş gerdûneye yaklaştığı görüldü. Ulaklar açılarak yol veriyordu. Arkasından üç tuğlu[3] vezirler de geliyordu. Kavuğundan sızan sular solgun yüzüne, sarı sakalına akıyordu. Som sırma perdenin yanına gelince:

- Padişahım, merhamet ediniz, kulunuzun çadırına teşrif buyurunuz, dedi.

- Bizim otağımız niçin yapılmadı?

- Otağcılar fırtınadan yolu kaybetmişler. Konak yerine gelemediler, padişahım...

- ....

- ....

Padişah bir şey söylemedi, perdenin gerisine çekildi. Yağmur durmuyor, daha ziyâde şiddetleniyordu. Sokullu'nun işaretiyle, altın yaldızlı muhafız mızraklarının arasındaki murassâ gerdûne [bezetilmiş araba] hareket etti. Sakin ve ıslak vezirler, büyük kavuklarındaki parlak tuğları sallayarak, gözleri yerlerde, altın tekerleklerin yanı sıra yürüyorlardı. Çadırın önüne gelince, gerdûneden inen

---

[3] Tuğ: Padişahların başına takılan veya vezirlere devlet niyanı olarak verilen surguç.

KÜTÜK

Alaca karanlık içinde sivri, siyah bir kayanın müphem [belirsiz] hayali gibi yükselen Şalgo Burcu[15] uyanıktı. Vakit vakit inlettiği trampet, boru seslerini akşamın hafif rüzgârı, derin bir uğultu hâlinde, her tarafa yayıyor... kederli bağrışmalarıyla ölümü hatırlatan küfürbaz karga sürüleri bulutlu havanın donuk hüznünü daha beter arttırıyordu. Mor dağlar gittikçe koyulaşıyor, gittikçe kararıyordu. Yamaçlardaki dağınık gölgeler, kuşsuz ormanlar, hıçkıran dereler, kaçan yollar, ıssız korular sanki korkunç bir fırtınanın gürlemesini bekliyorlardı.

Burcun tepesinde, beyazlı siyahlı bir bayrak, can çekişen bir kartal ıstırabıyla kıvranıyordu.

İki bin kişilik muhasara [kuşatma] ordusunun çadırları, kaleye giren geniş yolun sağındaki büyük dişbudak ağaçlarının etrafına kurulmuştu. Yerlere kazıklanmış kır atlar yabancı kokular duyuyor gibi, sık sık başlarını kaldırarak kişniyorlar, tırnaklarıyla kazmaya çalıştıkları toprakların nemli çimenlerini otluyorlardı. Dallarda kırmızı çullar, sırmalı eğerler asılı duruyordu. Cemaatle kılınmış akşam namazından dağılan askerler çadırların arasından gürültü ile geçiyorlardı. Kısa emirler, çağrılan isimler, bir kahkaha, bir söz... başlayacak sükûnu [sessizliği] bozuyor, atların yanında itişen birkaç gencin şen naraları duyuluyordu. Çifte

---

[15] Şalgo Burcu (Kalesi): Budapeşte'ye 120 km uzaklıktaki Salgótarján şehrinin Nógrád ilçesi sınırları içinde bulunan, 13.yüzyılda yapılmış bir Macar kalesi.

direkli yeşil çadırın kapısı önüne serilmiş büyük bir kaplan postu üzerinde kehribar çubuğunu fosur fosur çeken koca bıyıklı, iri vücutlu, ateş nazarlı [bakışlı] şair kumandan gözlerini alacağı kalenin sallanan bayrağına dikmişti.

Karşısında diz çökmüş kethüdasının [kâhyasının] anlattıklarını dinliyordu. Ordugâha yarım saat evvel dörtnala gelen bu adam yaşlı, şişman bir askerdi. İşte kaç hafta oluyor, kumandanının "Gündersdref Baronu Erasm Tofl'u beraber vurmak" teklifini havi [içeren] bir mektubunu, tek başına, Hâdim Ali Paşa'ya götürmüştü. Ama paşa çok meşguldü. Vakit bulup cevap verememişti. Dregley Kalesini sarıyordu. Muhasaranın iptidasından nihayetine kadar hazır bulunan kethüda şimdi orada gördüklerini söylüyordu; bu kale gayet sarp, gayet dik bir kayanın zirvesine yapılmıştı. Arslan Bey sordu:

- Bizim kaleden daha yüksek mi?
- Daha yüksek beyim.

Kumandanın, "bizim kale" dediği henüz çırpınan bayrağına hasretle baktığı Şalgo Burcu idi. Fakat o burasını birkaç gün içinde zapt edeceğini iyice biliyordu. Daha birkaç hafta evvel Boza Kulesinde hücumlarına karşı durmak isteyen Andrenaki, Mihal Tersi, Etyen Soşay, nasıl kendisine kuleyi teslim etmişler; nasıl kahramanlığını, cesaretini alkışlayarak, lütfuna teşekkürler ederek çekilip gitmişlerdi...

- Ben bir kalenin karşısında çok duramam, dedi, hiç sabrım yoktur. Ama Ali Paşa, çok sabırlı... maşallah!

Kethüda başını kaldırdı:

- O da sabırsız... Ama ne yapsın? Dregley pek yalçın, pek sarp... Borsem Dağları içinde baş kale bu imiş diyorlar.
- Paşa muhafızlara evvelâ teslim teklif etmedi mi?
- Etti.
- Kabul etmediler mi?
- Hayır, etmediler.
- Kalenin kumandanı kimdi?

- Zondi isminde bir kahraman...

- Ben onların kahramanlıklarını bilirim. Verdikleri sözü tutmazlar... "Vire"yi bozarlar. Elçiye hakaret ederler.

- Hayır, Arslan Bey, Zondi bildiklerinizden değil. Çok mert bir adam.

- Paşa teslim teklifini kiminle gönderdi?

- Papaz Marten Urucgalo ile...

- Ne ise... Türk elçi gönderseydi mutlaka kafasını keserler, bedenlerden [kale duvarından] aşağı fırlatırlardı.

- Paşa Türk elçisi gönderseydi, Zondi bunu yapmazdı.

- Ne biliyorsun?

- Papaz Marten'e söylediği sözlerden anladım.

- Ne demiş?

- Demiş ki: "Git, paşaya söyle. Bana teslim teklif etmesin. Bir askere bundan büyük hakaret olamaz. O nasıl harp adamı ise ben de harp adamıyım. Ya ölürüm, ya galip gelirim. Ama görüyorum ki benim işim bitti. O durmasın, bütün kuvvetiyle hücum etsin. Ben mutlaka, yıkılacak kalenin taşları altında kalmak isterim."

- Sahih [gerçek], namuslu bir askermiş...

Kethüda:

- Yalnız namuslu bir asker değil, Arslan Bey, dedi, hem de gayet âlicenap [haysiyetli] bir mert...

- Nasıl?

- Bakın anlatayım. Papaz Marten ordugâha ret haberini getirmek için dönerken Zondi onu tutmuş. Evvelce esir aldığı iki Türk delikanlısını yanına getirmiş. Bunlara gayet kıymetli Erguvanî [mor renkli] elbiseler giydirmiş. Ceplerini altınla doldurmuş. "Al bunları paşaya götür. Benim ile beraber ölmelerini istemiyorum. Çok yiğit gençlerdir. Terbiyelerine dikkat etsin. Devletine iki büyük asker yetiştirmiş olur." demiş.

- Sahi âlicenap [cömert] bir adammış...

VİRE

İki senedir Goça taraflarını alan, talan eden on altı bin kişilik Türk ordusundan şimdi bu kalede yadigâr gibi yüz elli asker kalmıştı. Onlar da işte iki yazdır padişahın gelmesini bekliyorlardı. Mutlaka alınacak olan Kızılelma'nın yolu buradandı. Sonbahar başında bir gece Hamza Bey'in ulaklarından bir genç gelmişti. Ondan padişahın Acemistan hududunda olduğunu öğrendiler. Vakıa cephaneleri çoktu. Silahları mükemmeldi. Lâkin ancak daha üç dört aylık erzakları vardı. Ne yapacaklardı? Tata'ya giden geçitler kapalıydı. Etrafta her nevi kuşlar uçuşuyor... Ama hiçbir kervan geçmiyordu.

*
* *

Yüksek burcun demir saçaklı küçük penceresinden ufukları ormanlarla, dağlarla çevrilmiş ıssız vadiye dalgın dalgın bakan Barhan Bey:

- Allah kerim [büyük]...

diye başını salladı.

Böyle sabahleyin erkenden karşısına dikilen ihtiyar sipahi zabiti [subayı] Mahmut Ağa çok endişede idi. Daha erzak bitmeden Adelsberg, Rizkinç, yahut Breg kasabalarına bir akın yapılmasını teklif ediyordu:

- "Grobing" çok zengindir. Ah orasını vurabilsek...

dedi.

- Eey, kaleyi ne yapacağız?
- İçinde elli kişi muhafız bırakırız...
- Sonra yüz kişiyle nasıl akın ederiz?
- Basbayağı...
- Fakat elli kişi bu kaleyi tutamaz.
- Biz on gün içinde döneriz.
- On gün değil, on saat içinde neler olur...

Barhan Bey çok düşünen, hiç faka basmayan akıllı cesurlardandı. Küçük, siyah gözleri daima karanlık bir inin derinliklerinden bakar gibi parlardı. Ne asildi, ne de kul... Şehzade Beyazıt'ın bütün Anadolu'yu hayrette bırakan meşhur pehlivanı kahraman Kuduz Ferhat'ın üvey kardeşiydi. Lâkin ona hiç benzemezdi. Kuduz'un çelik zırhları kâğıt gibi yırtan pençeleri, kalın demir kalkanları bir dokunuşta delen yumruğu, çeki taşını[16] pamuk torbası gibi zahmetsizce kaldırıp yirmi adım öteye atıveren pazusu Barhan Bey'de yoktu. Barhan Bey'in kısa vücudu, yuvarlak omuzları üstünde hatta biraz sakil [yakışıksız] görünen kocaman bir başı vardı. Ağırlığından daima bir tarafa eğilmiş gibi duran bu başın içinde sönmez bir ateş, sönmez bir zekâ alevi tutuşuyordu. İşte bu mukaddes alev onu daha pek genç iken en namlı kumandanların sırasına yükseltti. Yıllarca süren muharebenin hudutsuz meydanındaki en son nokta, en ileri kale padişahın emriyle ona emanet edilmişti. Ordu gelinceye kadar ne yapıp yapıp bu ücra kaleyi bırakmamak vazifesiydi. Hâlbuki akın için askerinden bir kısmını ayırsa düşman hemen haber alacak, fazla kuvvetle kaleye yüklenecekti. Hem kuvveti ikiye ayırmak hiç münasip değildi. Zaten kuvvet de ne idi? Yüz elli kişi...

Sipahi Mahmut tekrar sordu:

- Erzak bitince ne yapacağız?
- Allah kerim [büyük]...
- Ama kışın akın güç olur, beyim.

---

[16] Çeki taşı: Çeki denen tartı âletinde kullanılan 250 kg.lık ağırlık ölçüsü.

- Allah kerim...
- Nasıl?
- Meselâ bakarsın ki ganimet ayağımıza gelir.
- Ya ganimet gelmeden bir muhasaraya [sarmaya] uğrarsak?
- Yine Allah kerim...
- ...

Mahmut Ağa'nın hakkı vardı. Burası ummanın ortasında kaybolmuş öksüz bir ada gibiydi. En yakın kasabaya ancak iki üç günde gidilebilirdi. Kış bastırırsa erzak tedariki imkânsızdı. O vakit kaleyi bırakıp mutlaka Tata'ya[17] çekilmek icap edecekti. Hâlbuki yüz elli kişiyle günlerce düşmanın; Martolosların[18], Oskokların[19], Morlakların[20], heydüklerin[21] arasından nasıl geçilirdi. Mademki padişah henüz Rumeli'ye geçmemişti, artık bu yaz büyük ordu gelmeyecek demekti. Kırk senedir düşman karşısında saç, sakal ağartan Mahmut Ağa çok itimat ettiği genç kumandanını yine biraz toy buluyordu. "Tevekkül" [Allah'a güvenme] ile iş bitmezdi. Sıkılarak:

- Böyle bekleyip durmaktan ne çıkar?

dedi.

Barhan Bey güldü:

---

[17] Bugünkü Macaristan'da bir şehir.

[18] Martolos: 15-19. yüzyıllar arasında Osmanlı Devleti'nde, çoğunlukla Hıristiyanlardan oluşan ve Rumeli'de bulunan askerî örgüt. Kara martalos, ulufeli martolos, müsellem martolos gibi birliklerden oluşurdu.

[19] Oskoklar: XVI. yüzyılda Venedik ve Avusturya güdümünde, Türklerin Avrupa içlerine geçmesine karşı Arnavut, Hırvat, Sırp ve Dalmaçyalılardan oluşturulan çeteler.

[20] Morlaklar: Dalmaçya'nın kuzeyinde yaşayın, Sırpça konuşan bir halk.

[21] "Hudut üzerinde fasılasız yağmalar, akınlar yapan bir nevi eşkıya" (Ömer Seyfettin'in notu). Kelime Macarcada "hayduk" söylenişindedir. Hırvatçaya da "hajduk" şeklinde geçmiştir. Yazarın özellikle ince sıradan söylenişi tercih ederek yazması, Balkanlardaki bir şive özelliğinden dolayı olabilir.

- Merak etme Mahmut Ağa, Allah kerim...
- Ama...
- Allah kerim, diyorum ya...
- ...

Tam bu esnada açık kapıdan kısa boylu, pala bıyıklı, tıknaz bir çavuş girdi.

- Beyim, dedi, sağ kuledeki nöbetçi uzaktan bir kervan göründüğünü haber verdi. Gittim. Baktım. Pek kervana benzetemedim. Galiba asker...

Çok mu?

- Üç dört yüz kişi kadar...

Mahmut Ağa:

- Heydükler olmalı.

diye mırıldandı. Dayandığı pencereden hızla doğrulan Barhan Bey

- Bakalım...

dedi. Odadan fırladı. Mazgallardan sızan hafif bir ziyayla aydınlanmış dar merdivenleri üçer üçer atladı. Mahmut Ağa'yla çavuş da arkasından koşuyorlardı. Kuleye çıkınca sabah güneşinin henüz dağıtamadığı hafif sislerle örtülü ufka dikkatle baktı:

- Şövalyeler... , dedi; bizi muhasaraya geliyorlar. İyi görmeyen Mahmut Ağa sordu:

- Nerden anladınız?

- Mızraklarından, bayraklarından... Yanlarında iki de top var.

- Şimdi ne yapacağız?

- Allah kerim... Acele yok. Düşüneceğiz.

*

* *

İki saat sonra şövalyelerin gürültücü ordusu kaleyi iyice sarmıştı. Barhan Bey demir kapıyı kapattı. Müdafaadan